

Spet čisto dekle¹: seksualnost v tedniku Družina

Seksualnost je področje posebne pozornosti teologije, predvsem moralne teologije, ki jo je cerkev vseskozi dopolnjevala.² Še zlasti stroge poglede zavzema krščanstvo do homoseksualnosti; gre za v osnovi zelo tog režim vrednotenja in sankcioniranja "greha, čigar ime je neizgovorljivo", ki se skozi zgodovino ni spreminjal, s splošno liberalizacijo v sodobnosti ter aidsom pa se je zaostрил.

Sveto pismo je homoseksualno vedenje prikazalo kot nečistovanje, ki sramoti božje in naravne zakone. Moška homoseksualnost je najostreje sankcionirana že v Stari zavezi, ki je kanonizirala moralna pravila katoliške tradicije; Tretja Mojzesova knjiga pravi: "Če kdo gre k moškemu, kakor se gre k ženi, sta oba storila gnusobo: morata umreti, smrt zaslužita."³ Stara zaveza naj ne bi omenjala ljubezni med ženskami, vendar po rabinski interpretaciji Mojzesova knjiga⁴ prepoveduje poroke med ženskami, kakor so bile znane v Egiptu. To naj ne bi pomenilo tudi prepovedi seksualnih stikov med ženskami, temveč samo poroke.⁵

Gnus pred homoseksualnostjo je – kot ugotavlja Ranke-Heinemann – krščanstvo prevzelo od judovstva in jo je z zakonskim pregonom skušalo iztrebiti; leta 390 je rimski cesar Valentinijan za homoseksualna dejanja z dekretom odredil smrt na grmadi, enako kazen je za žensko in moško homoseksualno vedenje veleval zakonik Karla V. iz leta 1532.⁶ Po drugi strani pa mnogi zgodovinski in umetniški viri pričajo o odklonu od verskih predpisov in relativno veliki svobodi na tem področju; obstoj različnih oblik istospolnih praks v katoliški cerkvi od antike naprej je izpričan v pisanih

¹ Fraza iz prispevka *Frajerka brez cigarete*, *Družina* 20. 8. 2000.

² Uta Ranke-Heinemann, *op. cit.* 336.

³ 3 Mz, 20,13; glej tudi: 1 Mz 19, 3 Mz 18,22; Rim 1,24–27; 1Kor 6,9; 1 Tim 1,10.

⁴ 3 Mz 18,3.

⁵ Bernadette J. Brooten, *Love Between Women. Early Christian Responses to Female Homoeroticism*, Chicago/London 1996, 64–65, 333.

⁶ Uta Ranke-Heinemann, *op. cit.* 209, 334; Judith C. Broun, *Nedoločni čini: Život jedne lezbijske opatice u renesansnoj Italiji*, Zagreb 1990, 17.

⁷ John Boswell, *The Marriage of Likeness: Same-Sex Unions in pre-Modern Europe*, London 1995, xxxviii.

⁸ John Boswell 1995, op. cit., XXIX, 295.

⁹ Judith C. Brown, op. cit. 9–23.

¹⁰ Prav tam.

¹¹ Izraz škofa Viljema iz Auvergna (13. stol.); po Uta Ranke-Heinemann, *Katoliška cerkev in spolnost*, Ljubljana 1992, 188.

¹² Uta Ranke-Heinemann, op. cit. 335.

¹³ John Boswell 1995, op. cit. 178, 182–183.

arhivskih dokumentih in ohranjenih umetniških izdelkih s homoerotično motiviko.

Tako v predkrščanskih kot v krščanskih civilizacijah omembe moške homoerotike nastopajo pogosteje od omemb lezbičnega vedenja. Razlogi za to so socialni, saj v zgodovinskih obdobjih ženske niso imele možnosti izražanja in torej tudi ne definiranja lastne seksualnosti, moški pisci pa so žensko homoseksualnost – v primerjavi z moško – smatrali za manj ogrožajočo in je niso jemali resno.⁷ Kljub vsemu pa iz konteksta poznoantičnega Rima in visokosrednjeveških samostanskih redov obstajajo dokazi – ohranilo se je tudi več literarnih virov, denimo poezija, ki so jo v 12. stol. napisale nune – ki pričajo o trajnih lezbičnih razmerjih.⁸ V teoloških spisih najdemo omembe lezbičnih razmerij, denimo pri sv. Avguštinu, ki jih je imenoval “*medsebojno poigravanje*”; Tomaž Akvinski je v *Summi Theologiae* med štirimi kategorijami protinaravnega razvrata, poleg masturbacije, bestialnosti in koitusa v nenaravnem položaju, navedel tudi istospolni seks (kopulacijo z neprikladnim spolom).

Posredni dokaz za zavest o obstoju lezbične seksualnosti so svarila klera pred grešnimi odnosi, na katere je že leta 423 opozoril sv. Avguštin. V 7. stol. je Teodor iz Tarzusa za “*razvrat*” med ženskami določil triletno, za moške pa desetletno kazen, spokorniški priročnik papeža Gregorja III. iz 8. stol. je nalagal 160 dni kazni za lezbične aktivnosti, leto dni za moške in tri leta za duhovnika. V 13. stol. so strogo ločili spalnice redovnic ter jim prepovedali vstop v celice tovarišic, priročnik sv. Karla Boromejskega, napisan v poznem 16. stol., pa je “*razuzdanost*” med ženskami kaznoval z dveletno pokoro.⁹ Iz časa predmoderne Evrope so znani maloštevilni primeri pregona žensk na osnovi lezbištva. Antonio Gomez v 16. stol. poroča o dveh nunah, ki sta bili obtoženi in sežgani na grmadi, Michel Montaigne opisuje zgodbo o ženski, ki je bila zaradi lezbištva obešena leta 1580. Bolj znan pa je primer lezbične redovnice, predstojnice samostana teatink v Pescii, Benedette Carlini iz 17. stol. Kljub omembam spolnih razmerij med ženskami v spisih krščanske teologije lezbična seksualnost ni bila priznana.¹⁰

Podkrepljeni z Aristotelom so cerkveni možje zaničevali ženske in povzdigovali moške – in ob tem našli opravičila tudi za “*sodomitsko herezijo*”.¹¹ Dve največji avtoriteti na področju seksualne morale, sv. Avguštin (354–430) in Tomaž Akvinski (+1274), sta zagotavljala, da je za v tolažbo osamljenemu moškemu “*bolj koristen drug moški*” kakor pa ženska.¹² John Boswell je proučeval cerkvene arhivske vire, ki izpričujejo obstoj srednjeveških poročnih obredov med moškimi iz meniških redov.¹³ Katoliška in ortodoksna liturgija je uporabljala obrazce za blagoslov tako heteroseksualne kakor tudi istospolne zakonske zveze. Najstarejši

poznani grški liturgični rokopis *Barberini 336*, datiran v 8. stol., vsebuje štiri tipe poročnih ceremonij, med katerimi je eden namenjen poroki med moškima. Zakrament poroke med osebama istega spola so urejevali tudi drugi liturgični rokopisi, med 8. in 16. stol., število ohranjenih dokumentov pa kaže na poseben razmah istospolnih poročnih obredov v 12. stol. Boswelova revolucionarna odkritja so zanimiva predvsem glede na vztrajno zavajajoče stališče krščanstva in RKC o funkciji heteroseksualne poroke.

Boswell tudi opozarja, da apostol Pavel – čigar *Pismo Rimljanom* se postavlja kot vzor obsodbe homoseksualnosti – v opisu “*protinaravnih strasti*” ni govoril o homoseksualnih osebah, temveč je obsodil zgolj homoseksualna dejanja, ki jih storijo heteroseksualne osebe.¹⁴ Brootten pa opozarja, da je Jud Pavel homoerotično vedenje skušal dokazati predvsem kot ne-judovsko.¹⁵

Obraznava (homo)seksualnosti je v časopisu *Družina* vpeta v okvir svetopisemskega nauka in katoliške doktrine. V pričujočem prispevku analiziram obravnave seksualnosti v tedniku *Družina*,¹⁶ in sicer v trimesečnem obdobju, t. j. v mesecih *junij, julij* in *avgust* leta 2000.¹⁷ Pregled ni zastavljen kot statistično merjenje ali vrednotenje novinarskih prispevkov, temveč kot vpogled v izbran vsebinski segment.

Seksualnost je v *Družini* razmeroma pogosta tematika, nastopa zlasti okviru ‘svetoválnih koticikov’, in sicer v rubriki “*Petra*” in “*Srečal sem svojo družino*”. Prva, namenjena mladini, je anonimna, njena avtorica se podpisuje kot Petra; drugo, posvečeno odraslim, pa piše pater Christian Gostečnik. Razlog za govor o seksualnosti so torej vprašanja, ki naj bi jih na uredništvo pošiljali bralci in bralke. Ta segment časopisa naj bi bil videti kot neke vrste rezultat ‘povpraševanja’ bralstva. Zanimanje za področje seksualnosti je med bralci dokaj razširjeno: med trinajstimi številkami *Družine*, ki so izšle v mesecih junij, julij in avgust 2000, ima rubrika “*Petra*” kar v devetih primerih opraviti s seksualnostjo. V prispevkih, naslovljenih *Zaljubljena, Skupaj ali narazen, Spremenil se je, Prešuštvo in nasilje, Homoseksualci, Golota, Kontracepcija, Spolnost pred zakonom, Bog – oče ali mati*, gre za moralno vrednotenje adolescentne spolnosti in ljubezni. Vprašanja v zvezi s seksualnostjo je v obravnavanem trimesečju mogoče zaslediti tudi v rubriki “*Župnikovo pismo*” ter v nekaterih obsežnejših člankih, povezanih s tedaj aktualno dnevno-politično temo, z javno razpravo ob postopku sprejemanja *Zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo* (ZZNPOB).

¹⁴ John Boswell, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality: Gay people in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century*, London 1981, 109.

¹⁵ Bernadette J. Brootten, op. cit. 64.

¹⁶ *Družina – slovensko katoliško glasilo, izhaja vsako nedeljo, izdaja ga Družina d.o.o.*

¹⁷ V tem obdobju je izšlo trinajst številčk *Družine*, in sicer: 4., 11., 18. in 25. junij; 2., 9., 16, 23., in 30. julij; 6., 13., 20., in 27. avgust 2000.

¹⁸ Po YOU! Prevedla
Darja Brežnik,
Družina 20. 8. 2000.

¹⁹ Golota,
Družina 30. 7. 2000.

I. Moški, ženska, družina

Razlage 'moškega' in 'ženske', njunih medsebojnih razmerij in razlik med njima, razločno sledijo biologičnemu, 'naravno danemu' modelu spolne dihotomije. Razmerja med moškim in žensko so bipolarno klasificirana, med obema poteka ostra ločnica. Tako naletimo na prikaze 'ženskih' in 'moških' lastnosti, kot jih denimo predstavi članek z naslovom *Moški in ženske: Kaj morajo dekleta vedeti o fantih? Kaj morajo fantje vedeti o dekletih*.¹⁸ Članek že v uvodu opozarja, da opisuje "splošne izkušnje, ki veljajo najmanj v devetindevetdesetih odstotkih". V članku nato sledimo ugotovitvam, postavljenih kot definicije: "Večina fantov ima prirojeno željo skrbeti za ženo in družino in jih varovati. Toda v današnji družbi ima veliko žensk (po pravici) enako izobrazbo in možnost kariere kot moški in objektivno gledano ne potrebuje nikogar, ki bi jih varoval ali skrbel zanje. To samo po sebi ni nič slabega, toda večina moških je v negotovosti, ko se stalno srečujejo z močnimi in na videz neranljivimi ženskami, za katere se zdi, da jim je neodvisnost pomembnejša kot vse drugo". In še: "Dekleta spoštujejo kot človeka z razumom, dušo in telesom. Ne dajaj ji nikoli občutka, da je samo telo, ali kadar je zelo inteligentna, da ima le možgane brez telesa". V drugem prispevku lahko beremo, da "moški lahko začuti telesno privlačnost do nekoga, ki ga sploh ne pozna ... medtem ko za žensko velja, da mora občutiti vsaj nekaj čustev, da ji je moški lahko zanimiv".¹⁹

Vloga spolov v govoru o seksualnosti odraslih ljudi je vzpostavljena kot komplementarna le v smislu reprodukcije in je posledično vselej izpeljana v družino; "Oče je darovalec življenja na drugačen način kot mati. Ob spočetju ženska sprejme seme življenja in tako postane mati. Bog je prvi dajalec življenja ... Tudi v tej pasivni vlogi [ženske] je upoštevana njegova volja, pripravljenost".²⁰ Pri razmnoževanju človeške vrste komplementarnost ne pomeni združevanja neenakega (plus/minus), temveč neenakovrednega (aktivno/pasivno), pri čemer je ženska zaznamovana kot pasivna – skratka, manj vredna; zgolj sprejemnica semena, ki ji ga podarja 'aktivni' moški.

Posebej pri razlagah statusa žensk je razvidno, da novinarji sicer vključujejo določene sodobne pojme, na primer v zvezi z emancipacijo žensk, ter skušajo slediti aktualnim razmeram, vendar pri tem ne uspejo inkorporirati kontekstualnega ozadja in historičnih vzvodov, ki so v zadnjem stoletju privedli do sprememb družbenega statusa žensk ter sistemske uporabe individualnih državljskih in človekovih pravic. Lahko bi rekli, da vključujejo sodobno terminologijo, ne pa tudi vsebine, kar povzroča piscem prispevkov *Družine* nemalo preglavic, včasih pa je končni produkt zaradi svoje ahistoričnosti, arhetipskih vzorcev in neposrednega, tehničnega preslikovanja terminologije prejkoli ne naiven ali celo komičen.

Ahistorična zagata pri razlagi vloge in statusa žensk je razvidna v odlomku iz knjige *Marija danes* (Založba Družina): *“Težko bomo v Mariji odkrili poteze v bojevitnem smislu emancipirane žene; saj živi Marija ravno popolnoma za služenje svojemu Sinu in mora pustiti, da on razpolaga z njo, kakor on tega potrebuje in hoče. Takšno služenje pa je stvar vseh krščanskih časov, pa naj se v njih podoba žene še tako spreminja.”*²¹

²⁰ Bog – oče ali mati, *Družina* 20. 8. 2000.

²¹ *Marijino čaščenje*, *Družina* 33, 13. 3. 2000.

²² *Skupaj ali narazen*, *Družina* 11. 6. 2000.

²³ *Prav tam*.

II. Spolni odnosi

Drugo področje, ki se v trimesečnem razdobju pogosto pojavlja v tedniku *Družina*, je vprašanje predzakonskih in zakonskih spolnih odnosov. Tu uporabljena novinarska dikcija je usmerjena k utemeljevanju strogega sistema prepovedi, ki jo nalaga katoliška moralna doktrina; predvsem za predzakonsko seksualnost velja, da *“vzdržnost od spolnih odnosov pred poroko ... prispeva k osebnostni rasti in dozoreli odločitvi za skupno življenje dveh”*.²²

Hkrati se je izoblikovala težnja k iskanju vzrokov in razlag za številna odstopanja od tako normiranega seksualnega kodeksa; v iskanju razlag je razviden prenos odgovornosti za ‘amoralno’ obnašanje vernikov s cerkve na širšo družbo. Svetovalka Petra tako pravi, da *“veliko mladih ne more ostati zvestih temu idealu [čistosti], ker v družbi prevladuje drugačno mnenje”*.²³ Odgovornost za nespoštljiv odnos mladih do seksualnosti nosi torej širša družba. V isti rubriki zasledimo tudi stališče, da je *“predzakonska spolnost za kristjana greh, ker to vera prepoveduje”*, vendar pa avtorica doda: *“Toda tudi ko sem poslušen Bogu in ko upoštevam Cerkev, ta poslušnost ni slepa. Zaupam, da imajo vsa ta pravila svoje razloge.”* Ker zgolj prepoved sama po sebi ni funkcionalna, svetovalka Petra čuti dolžnost vnaprej odpraviti dvom z zahtevo po poslušnosti.

Kot primer navajam prispevek iz rubrike *“Župnikovo pismo”*, čigar avtor je duhovnik Jože Pacek, saj se nanaša na predzakonsko spolnost.²⁴ Duhovnik je skušal izraziti negativen odnos do seksualnosti pri odrščajočem človeku. Pravi, da ve, da je danes veliko mladih ljudi, ki *“lahkomiselno ljubimkajo”*. *“V njihovih očeh je nekaj povsem normalnega, da letajo kot metulji s cveta na cvet.”* Nadalje duhovnik zastavi dekletu – ki ji svetuje – vprašanje, kaj pojmuje pod besedo flirt. Čeprav v isti sapi zagotavlja, da mladih ljudi noče *“zviška poučevati”*, temveč mu je ljubše, da *“si sami odgovorijo”*, hkrati že kar sam odgovori na vprašanje o flirtu: *“Flirt je ... ljubimkanje dveh mladih, ki se poljubljata in si dovolita še druge intimnosti, se tako zabavata in pri tem sploh ne mislita na resnejšo zvezo.”* Po tej duhovnikovi razlagi je flirt škodljiv bodisi za dekle, ker *“s flirtom dekle dokaže, kako ceneno blago je”*, ali za oba v paru, ker vodi k temu, da *“si vzajemno uničujeta mladostno svežino, da nesmiselno tratita nežnosti”*.

²⁴ *Mladostne ljubezenske avanture*, Družina 27. 8. 2000.

²⁵ *Christian Gostečnik, Spolnost v zakonu*, Družina 18. 6. 2000.

²⁶ *Christian Gostečnik, Kaj pa predzakonska spolnost*, Družina 25. 6. 2000; *Christian Gostečnik, Duhovniki in moškost*, Družina 2. 7. 2000; *Christian Gostečnik, Še o duhovnikih*, Družina 16. 7. 2000.

²⁷ V rubriki "Odmevi – predlogi", npr. Družina 2. 7.; 30. 7.; 6. 8.; 13. 8.; 20. 8.;

²⁸ *O umetni oploditvi*, Družina 23. 7. 2000.

²⁹ *Z vidika umetne oploditve*, op. a.

Naslednji primer je pismo bralca iz rubrike "Srečal sem svojo družino". Anonimni bralec namreč piše o ponavljajočih se občutkih depresije, sramu, krivde in nemira, ki se pojavijo vselej po tem, ko imata z ženo spolne odnose.²⁵ Na bralčevo ugotovitev, da so mu "starši in Cerkev privzgojili nezdrav odnos do spolnosti", mu svetovalec v odgovor navede stališče, da "spolnost ni nikoli namenjena sama sebi oziroma ni samo biološki gon ali potreba, ampak je simbol, znamenje iskanja odnosa s človekom ... Spolnost je torej domena, v kateri se v vsej globini in širini pokaže, kakšen je odnos oziroma arena, v kateri se odigravajo najmočnejše značilnosti odnosa med partnerjema." In dodaja: "Če se zakonca spoštujeta, razumeta, ujemata, če si zaupata in se imata rada, potem je spolnost tista, ki lahko takšno intimno medsebojno življenje obogati," vendar, "če je odnos razrvan, spolnost samo še bolj prizadene in razvrednoti". Na ta način pisec pravzaprav zavrne bralčevo ugotovitev, da je za njegovo stisko odgovorna tudi cerkev, in težo bremena v celoti naloži nanj, rekoč, da sta za razmere v partnerskem odnosu odgovorna izključno partnerja sama. Čeprav RKC povsem definira zasebnost vernikov (npr. s prepovedmi, restrikcijami), pa si v obravnavanem primeru te pravice ne jemlje, saj le-ta izrecno kaže na negativne posledice cerkvenega nauka na življenje vernikov. Kljub distanci pa svetovalec v nadaljevanju prispevka napoti moža k spovedniku, ki ga bo "zares razumel" in se z njim "odprto pogovoril", predvsem pa "razjasnil boleča občutja krivde". Dvojni obrat, ki ga na koncu izvede pisec besedila, je zopet kontradiktornost, saj kljub temu, da že razločno umesti vzroke, posledice in rešitve za moževe težave v kontekst partnerskega odnosa, pa znova ponuja izhod s pomočjo metode spovednika. Obravnava seksualnosti se v tej rubriki še večkrat pojavi.²⁶

III. Umetna oploditev

V poletnih mesecih se je obravnava zakonskega predloga o oploditvi z biomedicinsko pomočjo razmahnila tudi v *Družini*. Tej temi so bili, poleg objave pisma SŠK, posvečeni obsežnejši prispevki, številna pa so bila tudi pisma bralk in bralcev v rubriki "Odmevi, predlogi".²⁷

Družina je julija objavila pismo komisije Pravičnost in mir pri SŠK.²⁸ Ta je izrazila "resne etične pomisleke" do postopkov umetne oploditve in se postavila v bran "monogamne" družine. Škofje so zapisali, da "govoriti o individualni pravici do otroka je s tega vidika²⁹ nesprejemljivo, ker tudi mati nima pravice do otroka, še manj pa pravico nad otrokom". Kot netočno in zavajajočo trditev označujem navedbo, da so "vse oblike heterologne oploditve v nasprotju z monogamno družino in resničnim dobrim za

otroka". Medtem ko prva trditve oporeka individualnim pravicam in je kot taka v nasprotju s temeljnim načelom človekovih pravic, pa je druga izraz ideoloških nazorov, ki jih RKC goji do družine in je na tem mestu v celoti neargumentirana. Čeprav v sodobni družbi obstajajo različne oblike družinskih skupnosti, pa RKC vztrajno ustvarja dejstvo, da je edina oblika družine t. i. monogamna družina. Pisci pisma ne utemljijo prednosti t. i. monogamne družine v primerjavi z drugimi tipi družine, niti formulacije 'resnično dobro za otroka', temveč postavljajo gole trditve. Gre za 'invencijo družine', poskus sprevračanja realnih družbenih dejstev in spodbujanje vernikov k izključevalnemu odnosu do drugih vrst družinskih skupnosti.³⁰ Ob tem je pomembno opozoriti, da RKC v celoti zamolči dejstvo, da zakonodaje številnih držav zagotavljajo enako zaščito alternativnim oblikam družin in da je ravno družinsko pravo področje, ki se v zadnjih desetletjih pospešeno spreminja. SŠK v zaključku pisma apelira na slovensko javnost, naj "razpravo o tako pomembnih vprašanih človeške prihodnosti prenesemo iz ideološko politične ravni na raven strok", Državni zbor RS pa poziva, naj upošteva mnenja strokovnjakov.

Celostranski članek Antona Mlinarja ponuja kot alternativo postopkom umetne oploditve metodo posvojitve.³¹ Pri nizanju razlogov, v podkrepitev nasprotovanju postopkov oploditve z biomedicinsko pomočjo, se avtor sklicuje na *Konvencijo o bioetiki, Listino pravic otroka iz leta 1924 (!), Listino pravic družine ter Izjavo o pravicah nerojenega otroka*, medtem ko aktualnih konvencij ter mednarodnih predpisov s področja pravic žensk in otrok ne upošteva.³² Avtor najprej pravi, da je "treba premagati predstavo o tem, da bi bilo imeti otroka pravica staršev ali posamezne osebe", že v naslednjem stavku pa trdi: "pač pa ima otrok, ki je najprej oseba, in sicer od začetka, jasno opredeljene pravice ...". Kot kaže, avtor pristaja na več kategorij človekovih pravic in med njimi vzpostavlja hierarhijo (otrokove pravice postavlja nad materine), ta princip pa je nezdržljiv s temeljnim načelom sistema človekovih pravic, ki so v osnovi enake in nedeljive. Vseskozi se trudi ovreči možnost asistirane reprodukcije, zdravnikove "neposredne proizvodnje", kot ji sam pravi, pomaga si z vrsto ugotovitev, denimo, da se pri *in vitro* umetni oploditvi "spočetje in prvo obdobje delitev celic odvija zunaj materinega telesa, in sicer v estetsko in emocionalno povsem tujem okolju". Naj navedem še stavek, ki pravi: "Podaritev življenja poudarja pomen in smisel medsebojne podaritve zakoncev (partnerjev), darovanjskega značaja življenja in brezpogojnega dostojanstva človeške osebe." V stavku, kjer je – v eksplicitni povezavi s človeškim življenjem – trikrat uporabljena beseda 'podariti/darovati', se kaže princip medsebojnega 'podarjanja', ki asociira na sistem blagovne menjave. Princip medsebojne podaritve zakoncev sicer izvira iz katoliškega moralnega sistema.³³

³⁰ Glej: Tanja Rener, *Ideologija krize. V: Družine: različne-enakopravne*, Ljubljana 1995, 20.

³¹ Anton Mlinar, *Nizka cena etičnih argumentov, Družina* 23. 7. 2000.

³² Aktualni so vsaj trije v Sloveniji ratificirani mednarodni dokumenti: *Konvencija SE o človekovih pravicah (1950), Konvencija ZN o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (1979) in Konvencija ZN o otrokovih pravicah.*

³³ Glej npr. *Katekizem katoliške cerkve*, Ljubljana 1993, str. 587s.

³⁴ Bogomir Štefanič ml.,
*Etika je etika, ampak
biznis je biznis,*
Družina 16. 7. 2000.

³⁵ *Mladina*, 10. 7. 2000.
³⁶ Bogomir Štefanič ml.,
Otrok ni pravica,
Družina 9. 7. 2000.

³⁷ Uta Ranke-Heinemann,
op. cit. 19.

³⁸ Bogomir Štefanič ml.,
op. cit.

Na več mestih je Mlinar žaljiv, tako denimo zapiše, da imajo “demagoški cilji” predlagateljev amandmaja, ki bi omogočil umetno oploditev samskim ženskam, značaj “gasilskih vaj”, poslance Državnega zbora imenuje “parlamentarci-tehnik” in “predstavniki tehnokratske kulture”, zakonodajni postopek označi za “absurden”, govori o “patološkem načinu” obravnavanja človekovih pravic ipd.

Žaljiv je tudi Bogomir Štefanič ml., ki v svojem prispevku izpostavi t. i. komercialni vidik umetne oploditve.³⁴ Pod krinko ‘etike’ napade pravico samskih žensk do postopkov umetne oploditve, češ da gre za “komercializacijo etično spornih postopkov”. Po njegovem mnenju ima predlog zakona ZZNPOB “abortivno logiko”. Ker za to ne najde verodostojnih argumentov, uporabi kar citat iz tednika *Mladina*,³⁵ za katerega je neki zasebni ginekolog izjavil: “Največkrat je šlo za intelektualke, ki si niso našle primerne partnerja, ali pa se niso hotele vezati na moškega. Imeti otroka je njihova pravica.” Štefaniču se zdita sporni dve kombinaciji: intelektualke kot matere in samske intelektualke brez partnerja. Štefanič navaja izjavo kot dokaz komercializacije; iz dejstva, da ima predlog zakona v naslovu besedico ‘zdravljenje’, izpelje trditve, da zagovarjanje pravice samskih žensk do oploditve pomeni, da je “samskost bolezen”.

V tedniku *Družina* so na temo umetne oploditve, v zvezi s postopkom sprejemanja ZZNPOB, objavili tudi intervju z dr. Rafkom Valenčičem z ljubljanske Teološke fakultete.³⁶ Imenovani zavzame pogosto ponavljano stališče, da “otrok ni pravica” in da bi morali, ker je človeška zakonodaja zelo pomanjkljiva – poznati “naravni zakon, ki je vpisan v človeško naravo”. Naravni zakon opredeljuje, “kaj je človeku resnično v korist”. Nadaljnja ugotovitev, v kateri intervjuvanec pravi, “želja po otroku je pri zakoncih ukoreninjena, drugače se verjetno ne bi poročila”, je s civilnopravnega vidika špekulacija, saj pravne posledice sklenitve zakonske zveze niso vezane na rojstvo otrok (po obstoječi zakonodaji je v RS civilna zakonska zveza še vedno edina pravno-formalno veljavna oblika zakonske zveze). V tem okviru je razvidna tudi zloraba samega katoliškega nauka, saj je stališče, da mora biti zakon skupnost za rojevanje otrok, katoliško zakonsko pravo ukinilo leta 1977.³⁷

Intervjuvanec se zavzema tudi za to, da bi v državni komisiji za zdravljenje neplodnosti – “v blagor človeka in družine odprte družbe” – sodeloval duhovnik – teolog, ki bi bil “vernim zakoncem na voljo za pogovor”. Enako stališče zagovarja tudi Štefanič.³⁸ Gre za odkrito mešanje laične in cerkvene stroke, vmešavanje v državno politiko, pa tudi kršenje ustavnega načela enakopravnosti verskih skupnosti.

Ob vsem nasprotovanju umetni oploditvi pa najdemo v Družini primer s kontracepcijo povezanega načrtovanja družine.

Svetovalnica *Betanija*, ki se oglašča v *Družini*, ponuja “učenje in svetovanje naravnih metod urejanja spočetja”.³⁹

IV. Istospolna usmerjenost

Istospolna usmerjenost oziroma homoseksualnost se v izbranem trimesečju pojavi v različnih kontekstih. Posebej je obdelana v rubriki “*Petra*” kot odgovor na vprašanje, ki ga je Petri zastavil bralec Damjan.⁴⁰ Uporablja izraz ‘homoseksualnost’ ali ‘homoseksualna nagnjenja’, medtem ko oseb (npr. gej, lezbijka, homoseksualec/ka) ne poimenuje, temveč govori o “*takem človeku*” ali celo o “*pacientu*”. Besedilo je indikativno v več točkah, in sicer: svetovalka že v prvem odstavku izpostavi dejstvo, da “*okolju ni potrebo vedeti za tovrstne težave posameznika*”, kar geje in lezbijke po eni strani navaja v skrivanje, zatajevanje in laž, seksualnost pa depolitizira, po drugi strani pa homoseksualnost opredeljuje kot “*težavo*”. V nadaljevanju, sklicujoč se na katekizem,⁴¹ zatrjuje, da “*Cerkev zaradi homoseksualnega nagnjenja ne obsoja nikogar*”, vendar smatra, da je “*homoseksualnost v nasprotju z naravo človeka*”. To trditev nadgradi z napotkom, naj “*ljudje s tem nagnjenjem ... živijo čisto*” in se ne “*spuščajo v homoseksualne odnose*”; avtorica tako posredno označi homoseksualnost še kot nekaj nečistega. Nato preide na nivo iskanja rešitve, kjer vključi psihologijo. Sklicuje se na neko terapevtko, ki “*na zanimiv način povezuje pot ozdravljenja, kjer upošteva vsa psihološka spoznanja*”. Ta spoznanja lahko v kombinaciji s spreobrnjenjem – ki je posledica “*pacientovega*” srečanja s Kristusom – pripeljejo do “*ozdravljenja*”. Tako za nameček – spet posredno – homoseksualnost označi še za bolno, bolezensko stanje. Odkar je Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) homoseksualnost odstranila s seznama bolezni, je vsako povezovanje le-te s fizičnim, psihofizičnim ali mentalnim zdravjem človeka zloraba, poleg tega pa tudi protipravno početje v okviru mednarodnega prava.

Svetovalka Petra piše, da imajo homoseksualci težave z identiteto moškega ali ženske, saj izvirajo iz družine, kjer starši otrok niso sprejeli v njihovi “*moškosti*” (dečke) ali “*ženskosti*” (deklince), vse skupaj pa zaključijo še z ugotovitvijo, da ima pri oblikovanju spolne identitete “*oče pomembnejšo vlogo kot mati, ker je oče tisti, ki otroka potrdi v tem, koliko je vreden*”.

Svetovalka Petra je v kratkem prispevku uspela homoseksualnost predstaviti kot ‘težavno’, ‘nečisto’ in ‘bolno’, da bi na koncu geje ali lezbijke napotila na medicinsko terapijo (psihološko spremljanje) in v molitev; rešitev, ki jo ponuja – homoseksualce in lezbijke usmerja v pasivno, introvertirano stanje – zanika svobodo do odločanja o lastnem življenju in življenjskem stilu ter seksualne pravice posameznika.

³⁹ Npr. *Družina* 18. 6. 2000.

⁴⁰ *Homoseksualci, Družina* 16. 7. 2000.

⁴¹ *Katekizem homoseksualnost uvršča med grehe zoper čistost in pravi, da homoseksualna dejanja ne izhajajo iz resnične afektirane in spolne komplementarnosti in jih v nobenem primeru ne moremo odobravati. Glej: Katekizem katoliške cerkve, op. cit. 586.*

⁴² Karlo Smodiš,
Zdrava pamet merilo
zakonodajalca,
Družina 27. 8. 2000.

⁴³ *Istospolni partnerji*
se ne morejo enačiti
z zakonci,
Družina 6. 8. 2000.

⁴⁴ Naslov reportaže o
slovenski mladini v Rimu;
M. Pogačnik, *Mladostno*
osvajanje večnega mesta,
Družina 27. 8. 2000.

V. Istospolna partnerstva

Istospolna partnerstva se omenjajo v negativnem kontekstu. V intervjuju z dr. Viktorjem Papežem le-ta na vprašanje, ki zadeva domnevno osiromašenje etičnega vidika zakonov in pedagoške vrednosti prava, med drugim odgovori: *“Pozitivno pravo večkrat s svojimi nenavadnimi odločitvami (npr. priznanje istospolne zakonske zveze, celo z možnostjo posvojitve otroka, legalizacija splava, eutanazije itd.) vnaša v pravni red zmedo, začudenje in povzroča v človeku konfliktno razmere.”*⁴² Intervjuvanec brez neposredne zveze z vprašanjem, ki mu je bilo zastavljeno, v svoj odgovor vključi negativno stališče do legalizacije istospolnih zakonskih zvez – pri čemer uporablja izraz ‘istospolna zakonska zveza’ kot pokazatelj nedopustnosti aplikacije institucije zakonske zveze na homoseksualne pare, kar še dodatno stigmatizira gejevske in lezbične pare ter spodbuja nestrpnost. Naslednja intervjuvančeva ugotovitev, da naj bi pravna zaščita določenih družbenih skupin vnašala v pravni red *“zmedo, začudenje in konfliktno razmere”*, je v očitnem nasprotju z načeli pravne države, po kateri ima vsak državljan in državljanka pravico do enake obravnave in enake zaščite.

Istospolna partnerstva so omenjena tudi v novičarski rubriki *“Od tedna do tedna”*.⁴³ Novica z naslovom *“Istospolni partnerji se ne morejo enačiti z zakonci”* govori o nasprotovanju Münchenskega nadškofa Friedricha Wetterja pravicam istospolnih partnerjev in družin. Izbor tako novice kot citata je zgovoren. Podelitvi pravic istospolnim parom nadškof nasprotuje, ker je *“pri družini temeljno vprašanje družbenega sožitja, istospolni partnerji pa že po svojem bistvu ne morejo biti zakonci niti ne morejo ustanoviti družine”*.

Sveža kri za rimske žile⁴⁴

Objavljeni prispevki o različnih vidikih seksualnosti in seksualnih odnosov v *Družini* so indikativni na vsebinski in jezikovni ravni. Na nivoju vsebinske sporočilnosti je novinarsko in avtorsko obravnavanje seksualnosti v tedniku *Družina*, v opazovanem trimesečju, mogoče označiti kot močno ideološko zaznamovano, iz česar izhaja njegova pristranskost, neobjektivnost, polariziranost in diskriminatornost. Ugotovljive so predvsem tri splošne poteze: prvič, značilno je, da so prispevki, ki kakorkoli zadevajo človeško seksualnost, utemeljeni z ‘etiko in moralo’, podano kot občečloveško, čeprav gre le za katoliško, partikularno, ne-univerzalno različico; na tako predeterminirani ‘univerzalnosti’ vzpostavljena vsebinska argumentacija je metodološko sporna.

Drugič, razvidna je močna odzivnost na aktualno dnevno-politično dogajanje (npr. v zvezi z ZZNPOB) ter podeljevanje legitimnosti intervencijam RKC v domeno državnih pristojnosti. Kot tretja poteza se kaže praktični problem novinarskega dela v verskem tedniku; le-to je pogojeno ter omejeno z doktrinarnim kontekstom, zato je soočenje z integriteto avtorskega dela verjetno neizogibno. To se kaže vselej, ko novinarski kader zapade v konkretne protislovne situacije in celo v nasprotje s samim naukom katoliške morale (npr. v primeru, ko avtorica spodbuja homoseksualce k laži). Uredniško nekonsistentnost pa kaže obravnava vprašanja kontracepcije.⁴⁵

Na nivoju jezikovnih karakteristik se ravno tako kažejo določene poteze. Poleg uporabe arhaičnega, puritanskega izrazja (npr. čistost, vzdržnost, prešuštvo, greh), uporabe sodobnih terminov v arhaičnem kontekstu (npr. spolna identiteta/srečanje s Kristusom, feminizem/mariologija), je pogosta raba diskriminatornega jezika; ta se pojavi zlasti v primerih, kjer ni posredi meritorno argumentiranje, temveč diskreditacija nasprotnega mnenja ali pozicije. Takšna manipulativna uporaba jezika je lahko odkrita uporaba zmerljivk, žaljivk in drugih pejorativnih izrazov (npr. homoseksualci/pacienti, dekcle, ki flirta/ceneno blago, parlamentarci/tehniki, umetna oploditev/gasilske vaje) ali prikrita jezikovna manipulacija z uporabo na videz nevtralnega besedila, vendar z negativnim sporočilom v podtonu (npr. povezava homoseksualnosti z medicinsko terapijo, postavljanje besedne zveze 'pravice žensk' pod narekovaje, postavljanje klicaja ob besedo 'moški', z namenom poudariti škandaloznost pravice moškega do uporabe sistema umetne oploditve).

Moralno-doktrinarna zasnova tednika *Družina* pomeni v primeru homoseksualnosti eklatantno diskriminacijo; istospolna usmerjenost je podvržena vselej negativnemu označevanju. Razvidno je dosledno izogibanje izrazom, ki vsebujejo politične konotacije (gej, lezbijka idr.), namesto njih se govori o 'homoseksualnosti'. Če je bil v teku zgodovine "neizrekljiv greh" sâmo dejanje, akt homoseksualnosti, potem je danes neizrekljivo ime akterja. Izrecna uporaba izraza 'homoseksualnost' kaže redukcijo pojma na zgolj seksualno dimenzijo – zapostavlja politične, socialne in kulturne vidike življenjskega sloga. Opaziti je tudi, da se izraza 'lezbijka' in 'lezbilstvo' sploh ne uporabljata in niti ne obravnavata, kar je v skladu z izredno pomanjkljivim dokumentiranjem zgodovinskih podatkov o erotičnih odnosih med ženskami v okviru institucije krščanstva in njegovim utečenim zapostavljanjem žensk.⁴⁶ Ocenjujem, da vse to v tedniku *Družina* ni naključno, temveč je del načrtne diskvalifikacije oseb ali družbenih skupin, ki ne sodijo v kontekst katoliškega sistema vrednot ali ga s svojim obstojem celo spodkopavajo. Kot takšna je GLBT skupnost odkrita grožnja sistemu moralnih norm RKC, še zlasti, ko gre za vprašanje individualne svobode in pravice do odločanja o sebi, svojem telesu in seksualnosti.

⁴⁵ Glej op. 40.

⁴⁶ Ignoriranje žensk v RKC slikovito označi Uta Ranke-Heinemann (1992, 335): "Za ta ekskluzivni moški svet, ta brezženski terarij, v katerem se gibljejo papeži in papeški vzgojitelji in ki naj bi jih obvaroval v popolno izolirani družbi pred tistim, kar bi pomenilo začetek njihovega usodnega napačnega koraka, namreč pred zaznavo druge polovice človeštva, za ta geto moške Cerkve so ženske samo še objekt ignorance v vrsti zaščitnih ukrepov zaobljubljenih samcev."

⁴⁷ Bogomir Šefanič ml.,
*Reitgenski posnetek
vernosti,*
Družina 9. 7. 2000.

⁴⁸ Christian Gostečnik, *Kaj
pa predzakonska spolnost,*
Družina 25. 6. 2000.

⁴⁹ Nataša Velikonja,
*Rimskokatoliška cerkev in
lezbištvo, Lesbo,*
marec 1998, 6.

Poteze prispevkov v obravnavanem trimesečju izdanih števil
Družine je mogoče strniti kot:

- ohranjanje in spodbujanje neenakega in neenakopravnega položaja in vloge moškega in ženske;
- ohranjanje in spodbujanje ideologije o spolno pogojenem poslanstvu moškega in ženske v družbi;
- ohranjanje in spodbujanje ideologije o splošni podrejenosti ženske ter definicije ženske v izključni vlogi matere in žene;
- podpihovanje nestrpnosti do samskih žensk;
- podpihovanje nestrpnosti do istospolno usmerjenih ljudi, istospolnih parov in družin;
- zanikanje pravic in svoboščin posameznika na nivoju odločanja o lastnem življenju, telesu in seksualnosti;
- depolitizacija (homo)seksualnosti;
- vzgoja mladih ljudi v strahu pred seksualnostjo in popolna eliminacija vprašanj o varni in varnejši spolnosti;
- univerzalizacija lastnega zornega kota;
- zloraba znanstvenih pojmov v prid podpore katoliške doktrine;
- uporaba žaljivega jezika in izrazov.

Upoštevajoč našete ugotovitve, je mogoče zaključiti, da tednik *Družina*, kot osrednje glasilo, medij ali sredstvo javnega obveščanja katoliške verske skupnosti v Sloveniji, ne zagotavlja niti ne upošteva uveljavljenih publicističnih konvencij in metodoloških meril, ki bi zadostila ravnem politične korektnosti. Ni nepomembno, da tu ne gre za laično novinarstvo, saj so med avtorji tudi posvečene osebe, teologi, duhovniki ipd. Zgoraj navedene primere novinarskih izdelkov definira diskurz nestrpnosti, predsodkov in šovinizmov, ki ni zanemarljiv, saj odseva načrtno usmeritev uredniške politike časopisa in izdajatelja.

Področje seksualnosti *Družina* vztrajno deseksualizira, dehumanizira in na različne načine degradira. Dr. Vinko Potočnik je denimo izrazil presenečenje nad rezultati javnomnenjskih raziskav, ki so pokazale “*liberalnost’ slovenske moralnosti, zlasti nezavezanost cerkvenemu moralnemu nauku glede spolnega vedenja*”.⁴⁷ Seksualnost je nekaj, kar je v antagonističnem nasprotju s človekovim dostojanstvom, razen ko gre za heteroseksualni, ‘poporočni, naravni’, spolni odnos med krščenima, z zakramentom posvečenima zakoncema, z izključnim namenom ‘rodovitnosti’ ter ‘posredovanja življenja’, medtem ko je spolnost izven zakonske zveze le nezdravo “*nadomestilo za pravi odnos*”.⁴⁸ Princip pojmovne in vsebinske transformacije kompleksnega polja seksualnosti je obenem tudi zloraba *Družinine* ciljne javnosti – bralstva.

Ker je RKC v Sloveniji v zadnjem desetletju z demokratizacijo javnega prostora pridobila pri mnenjski veljavi,⁴⁹ obstoječa praksa tednika *Družina* nosi široke in daljnosežne posledice, ki niso vezane zgolj na njen krog bralstva. Popularizacija 'tradicionalnih vrednot', biologistično definirana spolna paradigma, funkcionalizem prokreativne spolnosti, absolutizem heteroseksualne, nuklearne družine, katerega matrica je izključevalnost in stigmatizacija vsakršne odklonskosti od predpisane norme ter kršenje pravice 'drugega', jo postavljajo v okvir neokonservativne medijske propagande.

⁵⁰ *Bog je na strani majhnih ljudi, Družina 20. 8. 2000.*

* **

Družina je 20. avgusta 2000 objavila pridigo nadškofa Rodeta z Brezj. V pridigi je nadškof citiral *Splošno konvencijo o varstvu človekovih pravic in svoboščin* in med drugim dejal: "Cerkev na Slovenskem, zvesta Jezusu Kristusu, spoštuje to dostojanstvo in si zanj prizadeva, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno pripadnost, premoženje, rojstvo ali kakršno koli drugo okoliščino."⁵⁰ Je tednik *Družina* heretičen?